

Obrazovanje informacijskih stručnjaka: povijesni pregled

Zdravčević, Izabel

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:622539>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij informatologije

Izabel Zdravčević

Obrazovanje informacijskih stručnjaka: povijesni pregled

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Izabel Zdravčević

Obrazovanje informacijskih stručnjaka: povijesni pregled

Završni rad

Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske znanosti, informacijski
sustavi i informatologija

Mentorica: doc. dr. sc. Kristina Feldvari

Osijek, 2021.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum 6. 09. 2021.

Izabel Fabovcević, 1802992305023
ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. KNJIŽNIČNA I INFORMACIJSKA ZNANOST	8
2.1. Knjižničarstvo	10
2.2. Povijesna promišljanja – obrazovanje knjižničara SAD-u	12
2.3. Razvoj LIS-a	15
2.4. LIS obrazovanje u RH.....	18
3. REFLEKSIJE ZA BUDUĆNOST	22
4. ZAKLJUČAK	25
5. LITERATURA	26

SAŽETAK

Obrazovanje u polju knjižničarstva i informacijskih znanosti bitno se promijenilo od svojih početaka u prvoj polovici 19. stoljeća do danas. Temeljne vrijednosti i principi struke ostali su vjerni tradiciji, uz znatne promjene prilagođene današnjem informacijskom dobu i razvoju znanosti. Cilj ovoga rada je prije svega istaknuti početke razvoja knjižničarstva i obrazovanja knjižničara, koje je krenulo od neformalnih mentorstva do osnivanja visokoškolskih studija na sveučilištima u svijetu i Hrvatskoj. Također, kada se definiraju razlike knjižnične i informacijske znanosti, uviđa se stupanj razvitka znanosti i položaj knjižničara i informacijskih stručnjaka u društvu. Ulaskom tehnologije u interdisciplinarnost obje znanosti doprinijelo je daljnjim promjena prije svega na strateškom planiranju kolegija na sveučilištima kako bi opseg kompetencija i dalje pratio potrebe društva. Stručna usavršavanja postaju sveprisutna uz prakticiranje cjeloživotnog učenja, s obzirom na dostupnost online tečajeva i izvora znanja. Knjižnice kao središta svog zabilježenog znanja pratile su revoluciju, te elektronskim katalozima i raznim informacijskim sustavima unaprijedili poslovanje i pružanje usluga, kojima upravljaju obrazovani stručnjaci. Stoga je informacijska tehnologija postala saveznik pri obrazovanju stručnjaka a futuristička razmišljanja, spremnost na promjene i oslanjanje na tradicionalne principe struke postali su važni koncepti koji zaokružuju svrhu informacijskih znanosti.

Ključne riječi: informacijske znanosti, obrazovanje informacijskih stručnjaka, knjižničarstvo

1. UVOD

Knjižničarstvo je profesija koja je postojanim razvojem dosegla određen ugled, no stigma propitivanja uloge knjižničara i profesije održala se kao i simbioza knjižničarstva s bliskim granama znanosti. Povijesno gledajući, knjižničari su bivali nužno vezani uz koncept fizičke knjižnice, odnosno povijesni identitet struke usko se veže uz instituciju i obavljanje poslova u istoj. Od kasnog 19. stoljeća, relativno spore promjene su gradile identitet knjižničara te utemeljile glavne ciljeve struke na kojima počivaju vrijednosti i temelji knjižničarstva kao profesije. Doduše, važno je shvatiti povijesni koncept razvoja struke te njenu interdisciplinarnost i razvoj kako bismo razumjeli argumente knjižničarstva kao profesije koja opstaje unatoč promjenama u okruženju. Iako knjižničare danas nazivamo i informacijskim stručnjacima, informacijskim menadžerima te menadžerima znanja, ususret dinamičnim promjenama u akademskoj i široj javnosti, knjižničarstvo biva podložno promjenama okruženja, bilo tehnološkog, političkog ili ekonomskog i samim time promjenama sustava obrazovanja. No, razvoj profesije ovisi i o sposobnosti prilagodbi nadolazećim promjenama, potrebama stručnjaka, novim poslanjima, te temeljnim vrijednostima struke koja prati potrebe društva. U području društvenih znanosti čija je oznaka broj 5, u znanstvenome polju informacijskih i komunikacijskih znanosti (5.04), nalazi se znanstvena grana knjižničarstva (5.04.03). Knjižnična i informacijska znanost odnosno Library and Information science (LIS) obuhvaća interdisciplinarnost knjižnične znanosti, informacijskih znanosti (odnosno dokumentalistike) te komunikacijske znanosti.¹ Knjižnična znanost bavi se problematikom organizacije i osiguravanja pristupa zbirka građe, informacijska znanost proučava informacije, odnosno njihove osobine i kako njima upravljati, dok komunikacijska znanost prožima i spaja obje. Sukladno tome, distinkcija leži upravo u terminologiji koja upotpunjuje i prožima širi opseg informacijskih znanosti. Danas je lakše razumjeti razlike hijerarhije odnosno međuodnos disciplina i znanosti, no gledajući početke knjižničarstva u 19. stoljeću, pojavu LIS-a (Library and Information Science) odnosno knjižnične i informacijske znanosti, te tijekom i razvoj obrazovanja knjižničara i informacijskih stručnjaka u Hrvatskoj i svijetu, vidljiv je razvoj i šarolikost knjižničnih i informacijskih znanosti.² Dakle, naglasak na suradnji, reformi i obrazovanju informacijskih stručnjaka sveprisutan je u akademskoj zajednici, te u svrhu

¹ Usp. Library and Information Studies: Library and Information Science. URL: <https://www.librarianshipstudies.com/2017/07/library-and-information-science.html> (2021-09-03)

² Ibid.

očuvanja povijesnog identiteta i unapređivanja struke potrebno je uložiti napore koji će odolijevati izazovima budućnosti.

2. KNJIŽNIČNA I INFORMACIJSKA ZNANOST

LIS, odnosno knjižnična i informacijska znanost domena je koja se bavi problematikom kreiranja, upravljanja i uporabe informacija.³ Prema Pravilniku o društvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama, polje društvenih znanosti koje je obilježeno brojkom 5, u sebi sadrži polje informacijske znanosti kojeg čine grane arhivistike i dokumentalistike, informacijskih sustava i informatologije, knjižničarstva, komunikologije, leksikografije i enciklopedistike, muzeologije, novinarstva te javnih medija.⁴ Informacijsku znanost dakle možemo proučavati iz svih navedenih disciplina, te upravo kao interdisciplinarna znanost u određenim teorijskim podlogama se podudara s navedenim granama. No, osim Pravilnikom naizgled potpuno odvojenih disciplina, u praksi je dokazano kako je velik broj navedenih disciplina također prožeto kroz informacijske znanosti.

Međunarodna norma ISO 5127 je 2001. godine informacijsku znanost definirala kao proučavanje korištenja informacija, upravljanje svih oblika iste i njezinih sustava te knjižničnu znanost kao njen dio.⁵ Knjižnična znanost bavi se problematikom organizacije i osiguravanja pristupa zbirkama građe, informacijska znanost proučava informacije, odnosno njihove osobine i kako njima upravljati, dok komunikacijska znanost prožima i spaja obje. Sukladno tome, distinkcija leži upravo u terminologiji koja upotpunjuje i prožima širi opseg knjižničnih i informacijskih znanosti.⁶ 1960.-ih godina takozvane škole za knjižničare, koje su u suštini bile praktični tečajevi odnosno „šegrtovanja“, uspjele su doprijeti do sveučilišta te uspostaviti određene studije koji su počeli zauzimati svoje mjesto. Prvo sveučilište koje je pokrenulo tzv. školu za knjižničare bilo je Sveučilište u Pittsburghu 1964.⁷ Prema njegovom primjeru slijedila su zatim daljnja otvaranja studija službenih oblika obrazovanja za knjižničare, kojima je kasnije dodijeljen i dio „informatijski“ – „*Schools of Library and Information Science*“, odnosno Škole knjižnične i informacijske znanosti.⁸ Iako su ove dvije discipline spajane, jasno je kako su po područjima istraživanja i teorijskim podlogama ipak zasebne znanosti koje se nadopunjavaju.

³ Usp. Library and Information Studies: Library and Information Science. URL: <https://www.librarianshipstudies.com/2017/07/library-and-information-science.html> (2021-07-19)

⁴ Pravilnik o društvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. NN. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_06_76_1500.html?fbclid=IwAR0jvCfqT2ViYsHBLBBS9h0Hdbd1MvnXLSPX2QdTlegg hPIkrIO91qbPWnE (2021-07-19)

⁵ Usp. Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Rijeka : Naklada Benja, 2006. Str. 143

⁶ Usp. Library and Information Studies: Library and Information Science. URL: <https://www.librarianshipstudies.com/2017/07/library-and-information-science.html> (2021-07-19)

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

Također, treba uzeti u obzir kako je izraz „informatička znanost“ donekle proizvod računalne i tehnološke revolucije te se obuhvat znanosti mijenjao ovisno o percepciji same riječi informacija, kako je naveo W. Boyd Rayward u svome članku „*The history and historiography of information science: some reflections*“ 1996. On navodi kako je s obzirom na određene argumente viđenja informacija (bilo kao procesa, proizvoda, tiskanih materijala, sastavnog dijela verbalne komunikacije, biofizičke aktivnosti mozga ili pak manipulacije elektronskih uređaja) važno shvatiti kako informacije imaju svoju povijest, ovisno o kontekstu, te uvidjeti povezanost s terminom „informatička znanost“.⁹ Zanimljivo je kako se s različitih stajališta može promatrati uopće povijest informatičkih znanosti, razumjeti njena uloga u sastavu drugih znanosti – poput knjižnične – i zapravo uvidjeti koliko je multidisciplinarna, pogotovo kada se na informacije gleda kao sastavni dio povijesti cijelog niza znanosti. Prema Borko-u, informatička znanost je teorijska disciplina koja se bavi provođenjem dizajna sistema i drugih informatičkih procesa; odnosno da je ona interdisciplinarna znanost koja se oslanja na vještine knjižničara, inženjera, matematičara i bihevioralnih znanstvenika i slijedom navedenog primjenom iste dobivamo informatičke sisteme.¹⁰ Nadalje, jedno od objašnjenja dvojbi oko terminologije pokušava se razriješiti kao što navodi Aparac Jelušić:

„... rješenje zbrke oko problema interpretacija pojma informatička znanost iznađe u korištenju tzv. „snage plurala“ – informatičke znanosti, okupljene ispod zajedničkog kišobrana povezanih disciplina i polja istraživanja sa zajedničkim obilježjima...“¹¹

Zatim, ovdje se upleće i pojam računalne znanosti u koegzistenciji s informatičkom jer uslijed brojnih promjena na tehnološkom aspektu sustava nužno je sagledati i pojam informatičke tehnologije. Machlup i Mansfield objasnili su povezanost ove dvije znanosti kao nadopunjavajuću funkcionalnost; primjenom novih tehnologija i postojećih tradicionalnih knjižničarskih funkcija sakupljanja, dohvaćanja i diseminacije dokumenata i informacija – koje provodi odvojena disciplina računalne znanosti kroz problematiku dizajniranja, programiranja, upravljanja i održavanja informatičkih sistema koji su s praktične strane prednost pri informatičkim ali i knjižničarskim aspektima znanosti – ona doprinosi „tehničkom poboljšanju

⁹ Usp. Rayward, W. Boyd. *The history and historiography of information science: some reflections*. *Information Processing & Management*, 32,1, 1996. Str. 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/222489196_The_History_and_Historiography_of_Information_Science_Some_Reflections (2021-07-19)

¹⁰ Ibid. str. 4.

¹¹ Usp. Aparac-Jelušić, Tatjana. Sveučilišno obrazovanje informatičkih stručnjaka: izazovi i mogući iskoraci. *Bosniaca* : časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, 24, 2019. Str. 22. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335349 (2021-07-19)

knjižničarstva“.¹² Iako je većinski korišten termin „dokument“ kada se spominje konkretno dohvaćanje i upravljanje putem informacijskih sustava, tradicionalno gledajući knjižničari su se referirali na papirnu građu s obzirom na starije definicije i koncepte poput onih Paula Otleta i ranijih dokumentalista (jer dokumentalistika je prethodnica knjižnične znanosti), no vremenom se razvila ideja opisivanja dokumenta prije kao „stvari“ nego samo teksta.¹³ Međutim, bez obzira na tradicionalnije aspekte knjižnične i informacijske znanosti, utjecajem tehnologije i računalne znanosti potreba konkretiziranja formata dokumenata, odnosno informacija, mijenjala se i nastavlja se razvijati u skladu s postojećim razmjerom potrebe za elektronskom građom i svakodnevnim korištenjem računalnih sustava u knjižnicama, te samog poslovanja knjižnica i kompetencija knjižničara.

2.1. KNJIŽNIČARSTVO

Knjižničarstvo, kao i većina profesija koje su podjednako sklone teorijskim podlogama i stjecanju znanja kroz praktični dio struke, razvijalo se dosljedno i postepeno. Iako definicija riječi knjižnica ovisi o percepciji pojedinca sukladno njegovim potrebama i razini korištenja knjižničnih usluga, stručnjacima i djelatnicima knjižnica predstavlja instituciju koja ima svrhu prvenstveno očuvanja, okupljanja te organizacije materijala, ali i služi njihovom pristupanju i diseminaciji.¹⁴ Također, knjižnice nisu pak samo ustanove koje čuvaju građu izričito na materijalnim medijima i formatima, poput knjiga, već one skupljaju i umjetnine, filmsku građu, audio zapise, notne zapise, kulturne objekte i dijelove baštine lokalne zajednice. One su središta čuvanja i pohranjivanja svog svjetskog zabilježenog znanja, znanja na koje svi imaju pravo pristupa te informacija koje služe društvu.¹⁵ Kao dio AKM zajednice – zajednice arhiva, knjižnica i muzeja – one igraju vitalnu ulogu u očuvanju baštinskih dobara i shodno tome vrlo su usmjerene na korisnike, njihove informacijske, pretraživačke, obrazovne, kulturne ili pak rekreacijske potrebe te kao takve su neprofitne ustanove.¹⁶ Prema navedenom, knjižnice kao

¹² Usp. Rayward, W. Boyd. The history and historiography of information science: some reflections. *Information Processing & Management*, 32,1, 1996. Str. 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/222489196_The_History_and_Historiography_of_Information_Science_Some_Reflections (2021-07-19)

¹³ Ibid. Str. 6.

¹⁴ Usp. What-when-how: In Depth Tutorials and Information. *Libraries and Digital Libraries*. URL: <http://what-when-how.com/how-to-build-a-digital-library/libraries-and-digital-libraries/> (2021-07-19)

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Usp. Library Map of The World: Definitions. IFLA. Str. 1. URL: https://librarymap.ifla.org/images/files/librarymapoftheworld_definitions_en.pdf (2021-07-19)

„hramovi“ znanja postojale su još od 5. stoljeća pr. Kr., te su bile većinom privatne naravi iako su postojale i javne knjižnice, odnosno biblioteke.¹⁷

Naravno, razvoj knjižničarstva kao profesije uslijedio je tijekom stoljeća, no jedna od najutjecajnijih povijesnih figura zasigurno je bio Melvil Dewey, koji je bio na fronti zagovaranja profesionalizacije knjižničarstva u drugome dijelu 19. stoljeća; tijekom svoje karijere je postavio temelje koji su oblikovali struku.¹⁸ Od njegovih početaka rada u knjižnici Amherst College-a kao studenta, uvidio je nedostatke dotadašnjeg klasifikacijskog sustava, te je započeo osmišljavati funkcionalni, te prvenstveno jednostavniji sustav klasifikacije i organizacije građe iz pukog interesa smanjivanja obujma posla oko procesa navedenog i entuzijazma ususret dobu industrijalizacije. Shodno tome, zagovarao je upotrebu metričnog sustava i reduciranja ponavljanih slova u riječima (poput njegovog vlastitog imena – Melvil od imena Melville). Osim što je uvidio prednosti uvođenja takvih promjena, osmislio je DDC klasifikaciju (Dewey Decimal Classification) koju su tijekom godina usvojile mnoge knjižnice.¹⁹ Zatim, kako je rasla potreba za službenim i profesionalnim udruženjem, 1876. godine, Dewey je predvodio sastanak knjižničara u Philadelphiji, koji je održan na nacionalnoj razini. Na tome sastanku Dewey je postavljen za sekretara ALA-e odnosno American Library Association koja je tada ustanovljena kao organizacija koja pruža sociološki identitet profesije, raspravlja o važnim problematikama i idejama za napredak unutar profesije i postavlja određene standarde koji služe kao smjernice. Prve su konferencije pokrivale tematike gorućih problema poput već navedene klasifikacije, zatim indeksiranja, zaštite materijala i sličnog.²⁰

Nadalje, Dewey je zagovarao i pokrenuo osnutak prvog profesionalnog knjižničarskog časopisa iste godine, naziva American Library Journal, koji je kasnije 1877. godine skraćen u Library Journal, kako bi na internacionalnoj razini služio kao praktično pomagalo knjižničarima prvenstveno u praksi, no kao i medij putem kojega su se pratile tekuće promjene i obavijesti. Također je Library Journal bio i glavni vjesnik ALA-e.²¹ Tijekom daljnjeg rada i karijere, Dewey se usredotočio i na tehničke aspekte profesije, poput klasifikacije, no ujedno je zagovarao i refleksiju knjižničarstva kao profesionalnog zvanja s određenim moralnim

¹⁷ Usp. Kapoor, Reena. Foundation of Library and Information Science: Definition of Library Science. New Delhi, Excel Books Private Limited. Str. 3. URL:

https://ebooks.lpude.in/library_and_info_sciences/DLIS/Year_1/DLIS001_FOUNDATION_OF_LIBRARY_AND_INFORMATION_SCIENCE.pdf (2021-07-19)

¹⁸ Usp. Rubin, Richard E. Librarianship: An Evolving Profession. // Foundations of Library and Information Science / Richard E. Rubin. 2. izd. New York: Neal-Schuman Publishers, 2004. Str. 441.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid. Str. 442.

²¹ Ibid.

vrijednostima u službi društva i znanosti, te je objavio niz radova i članaka poput rada „The Profession“, u kojemu je naglasio važnost utjecaja tiskanih materijala, važnost i dobrobit čitanja i diseminacije znanja individualnim korisnicima. Također, u sljedećim poglavljima pozornost će biti usmjerena upravo na početke službenog obrazovanja knjižničara. Dakle, Dewey je stremio ka poboljšanju usluga i znanja knjižničara, sociološki je vrednovao dobrobit korisnika u kontekstu osiguravanja kompetencija knjižničara koji su imali moralnu dužnost korisnicima pružati što bolju literaturu i izvore, kako bi se nadalje razvijala i zajednica.²²

2.2. POVIJESNA PROMIŠLJANJA – OBRAZOVANJE KNJIŽNIČARA U SAD-u

Dužnost knjižničara je, osim sakupljanja, organiziranja i dijeljenja svog zabilježenog znanja, oblikovati i podržavati zajednicu, biti u službi korisnika te usmjeravati svoje vlastite kompetencije na razinu koja zadovoljava osobne i profesionalne interese. Kako bi kvalitetno i uspješno obavljao svoj posao, svaki knjižničar treba posjedovati određenu razinu znanja i vještina koje mu pomažu u poslu, stoga je jasno kako je potrebna viša razina obrazovanja. No, razvoj formalnih oblika obrazovanja za knjižničare prošao je dug i kompleksan put kako bi postao ono što je danas viđeno kao norma. Što se akademskih knjižnica tiče, one zahtijevaju djelatnika koji je obrazovan i razumije što određena pozicija zahtjeva jer profil korisnika je konkretan u većini slučajeva – profesori, stručni djelatnici, istraživači, edukatori, studenti – te navedeno se počelo stavljati u prvi plan tek u drugoj polovini 19. stoljeća kada je potreba za obučanim knjižničarima drastično porasla.²³ Dotad se prakticiralo šegrtovanje, odnosno neformalan oblik podučavanja koji očito nije bio zadovoljavajuć, te je Dewey 1879. pokušao pokrenuti organizirano šegrtovanje koje bi bilo u obliku nadziranog obučavanja djelatnika, gdje bi više knjižničara nadziralo napredak pojedinca te sukladno tome dalje ih savjetovao. Naravno, učitelji bi trebali bitiiskusni knjižničari i podučavanje bi se provodilo u određenoj knjižnici čime bi se osigurao subjektivniji pristup; no ALA je isprva odbila Deweyjev prijedlog.²⁴

Međutim i dalje su postojali tečajevi, prakse i ljetne škole diljem SAD-a iako su bile kratke i često nedovoljne u opsegu syllabusa. No 1883., nakon prepoznatog i kvalitetnog rada Deweyja na Amherst College-u koji je brzo dosegao popularnost i priznanje za odan rad, primljen je na

²² Ibid. Str. 443.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

čelo knjižnice sveučilišta Columbia, te ubrzo pred stručnim zborom kao uvjet svoga rada ondje osigurao formalni oblik obrazovanja knjižničara na istome sveučilištu. Otvorio je School of Library Economy koja je prva službena škola za knjižničare 1887., u koju se primljeno 20 studenata – syllabus je bio šarolik i obuhvaćao je teme od bibliografije do problematike administracije i katalogizacije.²⁵ Naravno, osim teorijske podloge, praktičan rad je bio obavezan dio studija, koji se odražavao tijekom tri mjeseca, te Dewey je smatrao kako ljudi određena karaktera mogu biti knjižničari – oni koji teže za stalnim usavršavanjem. Prijedlozi za poboljšavanjem i produživanjem obrazovanja uslijedili su nedugo zatim i ukupni vremenski period, koji je uključivao i tehničku obuku uz stručno usavršavanje, trajao je oko dvije godine.²⁶ No splotom okolnosti, odbor nije podržavao određene detalje u vezi studija, poput visokog postotka ženskih studenata i uslijedila je zabrana održavanja predavanja u predavaonicama sveučilišta koja je dovela do zatvaranja škole već 1888. Dewey je naravno predvidio naveden razvoj događaja i prenio školu u Albany, u sklopu New York State Library gdje je nedavno bio prihvatio predsjedavajuću poziciju.²⁷ Mary Salome Cutler Fairchild, koja je bila potpredsjednica i poučavala na Albany-ju te radila kao katalogizator s Deweyjem na Columbiji, preuzela je ulogu vođenja škole; iako se njeno viđenje obrazovanja knjižničara djelomično razlikovalo od Deweyjeva. On je zagovarao praktični dio posla, knjižnice je promatrao i kroz prizmu poslovanja, dok je Fairchild na prvome mjestu naglašavala pak teorijski pristup i kulturalne aspekte profesije. Ona je također Deweyjevim idejama dala određenu formu jer, kako navodi Gambee (1978), koristila se pedagoškim pristupom i inspirirajućom notom pedagogije.²⁸ Upravo njoj se pripisuje zasluga postavljanja visokih kriterija studija i zasluga odanosti studenata, što je naravno dovelo i do viđenja škole u Albanyju kao standarda tadašnjeg formalnog obrazovanja knjižničara.

Nadalje, osnovano je još škola u SAD-u koje su pratile primjer studija poput onih na Pratt Institutu, Drexel sveučilištu, i Armour Institutu. Vrijedna spominjanja je i Mary Wright Plummer, jedna od prvih članica studija na Columbiji, koja je kasnije postala direktorica Pratt Instituta 1895.²⁹ Pod njenim vodstvom procvalo je obrazovanje studenata i za druge pozicije knjižničara, poput javnih knjižničara, te obogaćivanje kurikuluma u poljima katalogizacije, bibliografije i povijesnih kolegija. Ona je navela i tri osnovne metode izobrazbe: intuitivno učenje, koje je učenje kroz pokušaje i pogreške, te učenje uz promatranje knjižničara u većim

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid. Str. 445.

²⁹ Ibid.

knjižnicama i učenje uz instrukcije ili mentorstvo u većim knjižnicama.³⁰ Zatim, Katharine Lucinda Sharp zaslužna je za pokretanje specijalizacije po uzoru na Plummer, gdje je prema Deweyjevim idejama željela osigurati dobivanje diplome, odnosno certifikata nakon završavanja studija.³¹ Nadalje, kako je interes i utjecaj takvih programa rastao, ALA je obraćala više pažnje na njihov razvoj i pozornost se također posvećivala koegzistenciji tradicionalnih poučavanja s novijim pristupima. 1903. godine, uslijed revizije 1902., objavljeni su standardi za knjižnično obrazovanje, koji nisu pak naginjali niti jednom konkretnom tipu knjižničkog obrazovanja iako je ALA ostala na poziciji pokazivanja interesa, no ne nužno i uključivanja u političku prirodu istih.

Onaj tko je pak imao najviše utjecaja na daljnji razvoj knjižničkog obrazovanja bila je Carnegie korporacija, koju je pokrenuo Andrew Carnegie; ona je osiguravala fondove i potporu javnim knjižnicama.³² Spletom okolnosti, kasnije su kritizirani mnogi programi obrazovanja koji su bili pod okriljem Carnegie korporacije, od strane Alvina Saunders Johnsona, koji je 1915. istraživao adekvatnost knjižnica i njihovih djelatnika.³³ Njegovo izvješće je kritiziralo mnogo stavki poslovanja, a glavni fokus je bio na fondovima koji su trebali podržavati knjižnične usluge a ne same zgrade u kojima se one nalaze; što je dovelo do promjena kada je Carnegie korporacija zadužila C. C. Williamsona, političkog ekonomista i profesora ekonomije, da provede studiju na 15 knjižničarskih škola.³⁴ Nakon završetka istog, 1923. dokument koji nazivamo „Williamson Report“ iznio je pronalaskeske i preporuke, među kojima se navode razlike između teorijskih i praktičnih pristupa struke, zastupljenosti područja poučavanja u školama knjižničarstva, skretanja pažnje na ispunjavanje uvjeta pri zapošljavanju nakon školovanja, te uopće pozicije knjižničarskih studija tj. škola na samim sveučilištima.³⁵ Naravno, spominje se i specijalizacija nakon dvije godine obrazovanja, zahtjevi za kompetencijama profesora koji poučavaju studente, daljnje stručno usavršavanje, postavljanje izričitih standarda i sl. Njegovo je izvješće postavilo povijesne temelje i važne aspekte koji su zahtijevali reviziju, ali ujedno zahtijeva i izdavanje sveučilišne diplome nakon završetka obrazovanja s uvjetom imanja prvostupničke diplome pri ulasku na studij – što stavlja završetak studija na magistarsku

³⁰ Usp. Erl Šafar, Marija, Lubina, Tihana. Formalno obrazovanje knjižničara: kratki povijesni pregled. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61,1(2018). Str. 222. URL: <https://www.bib.irb.hr/980751> (2021-07-19)

³¹ Usp. Rubin, Richard E. Librarianship: An Evolving Profession. // Foundations of Library and Information Science / Richard E. Rubin. 2. izd. New York: Neal-Schuman Publishers, 2004. Str. 446.

³² Ibid. Str. 448.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid. Str. 449.

³⁵ Ibid.

razinu.³⁶ U daljnjim poglavljima govoriti će se o aspektu kurikuluma koji se mijenjao počesto, promjena u obrazovanju i njihovoj važnosti uz oslanjanje na tradicionalne aspekte profesije.

2.3. RAZVOJ LIS-a

Obrazovanje u sklopu LIS-a izričito se promijenilo tijekom početka 21. stoljeća, uslijed informacijskih i tehnoloških promjena te naglasak je bio na reformi kurikuluma, unošenju promjena u studije te općoj reviziji onoga što je dosada bilo uključeno u opseg LIS obrazovanja. Internet je igrao veliku ulogu uz razne digitalne tehnologije koje su postale svakodnevno inkorporirane u poslovanje i korištenje u osobne svrhe. Naravno da se navedeno odrazilo i na AKM ustanove, konkretno knjižnice koje su se većim dijelom morale držati promjena u poslovanju, održavanju zbirke i pružanju knjižničnih usluga. U terminologiju uvedeni su novi izrazi poput digitalne knjižnice, upravljanja znanjem, te informacijske arhitekture, kao i iSchools koje su postale sve zanimljivije i dostupnije.³⁷ Digitalne knjižnice i njihova inicijativa pokrenuli su se nedugo nakon pokretanja istih, te one sadrže digitalne zbirke građe; pretežito građe koja je pohranjena na formatima koji su strojno čitljivi poput MARC zapisa, AV građe, fotografija, digitalnih kopija i sl. ono što digitalne knjižnice nude u aspektu obrazovanja može se raščlaniti na četiri tipa: alati odnosno tehnologije i tehnološki procesi, okruženja odnosno kontekst u kojemu digitalna knjižnica funkcionira, zatim objekti tj. reprezentacije, strukture i životni ciklus raznih dokumenata u digitalnim formatima i naposljetku kombinacije navedenog kroz raznu primjenu istih.³⁸

Zatim je tu upravljanje znanjem, odnosno *knowledge management*, koje se promatra se kao dodatak specijalnim knjižnicama i knjižničarstvu. Također, mnoga druga polja poput administracije, menadžmenta, računalne znanosti i informacijskih sustava doprinose njenom daljnjem razvitku. Prema McKean-u (2005) u upravljanju znanjem „tijelo“ znanja je definirano kao činjenice, informacije i vještine stečene tijekom obrazovanja ili pak iskustvom, odnosno teorijsko ili praktično razumijevanje teme. S druge strane, ono što je poznato u konkretnom

³⁶ Ibid. Str. 450.

³⁷ Usp. Chu, Heting. Library and Information Science Education in the Digital Age. *Advances in librarianship*, 32. 2010. Str. 77. URL:

https://www.researchgate.net/publication/235295589_Library_and_Information_Science_Education_in_the_Digital_Age (2021-07-25)

³⁸ Ibid. Str. 80.

polju ili jednostavno svjesnost ili povezanost koja se ostvaruje činjenično ili situacijom se veže uz pojam organizacije znanja.³⁹

Što se informacijske arhitekture tiče, ona se pojavila 1990-ih, te uključuje dizajn organizacije i navigacijskih sistema unutar web stranica koji asistiraju korisnicima pronaći konkretno što traže i upravljati informacijama uspješnije.⁴⁰ Dakle, upravljanje informacijama na Web-u, njihova organizacija i dostupnost je ono čime se informacijska arhitektura aktivno bavi. Još neki od predmeta koji su pojavili u LIS kurikulumu zadnjih desetljeća su digitalizacija, upravljanje znanjem, digitalni dizajn, upravljanje metapodacima, računalna sigurnost, informacijsko ponašanje korisnika, XML jezici, i još mnogo drugih – neki od njih individualni kolegiji a neki pak ukomponirani u postojeće kurikulume, no s obzirom na sve veću zahtjevnost znanja o istima i razvijanja vještina postali su praktički potrebni.⁴¹

Među navedenima, katalogizacija je jedan od tradicionalnih kolegija koji se pak više ne mogu poučavati na potpuno stari način – mnogi katalozi usvojili su razne digitalne i računalne inačice te je znanje o služenju i upravljanju istima izričito važno posjedovati. Katalogizacija, odnosno bibliografska kontrola, katalogizacija i klasifikacija, organizacija znanja i sl., temeljni su kolegij u LIS kurikulumu, a ujedno i onaj koji je doživio najviše transformacija i to ne samo pod utjecajem tehnologije već i pojavom WorldCat-a, odnosno ujedinjenog kataloga OCLC-a.⁴² Manjak je potrebe ručnog katalogiziranja i vođenja evidencije jer putem ovakvih kataloga knjižnice mogu lako preuzeti postojeći kataložni zapis iz kataloga i time uštediti na resursima. No, bez obzira na prednosti tehnologije, podučavanje katalogizacije je potrebno kao i stručnost osobe pri organizaciji informacija, posebice u današnjem informacijskom okruženju instantnih odgovora na upite. Stoga je važno naglasiti kako je postojanje i korištenje tradicionalne bibliografske kontrole prijeko potrebno održati u kurikulumima jer organizacija informacija i danas ima veliku tradicionalnu vrijednost u odnosu na internetske tražilice – učinkovitost referentnih usluga, upravljanja zbirkama, diseminacija izvora i automatizacija podataka održavaju se na kvaliteti, ne kvantiteti.⁴³

Također, edukacija o informacijskoj pismenosti i službama, pretrazi relevantnih izvora informacija, korištenja knjižničnih ili drugih mrežnih mjesta, upravljanje uslugama poput

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid. Str. 83.

⁴² Ibid. Str. 84.

⁴³ Usp. Feldvari, Kristina. Zdravčević, Izabel. Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka. Organizacija znanja, 26(1-2), 2021. Str. 3. URL: [Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka \(cobiss.si\) \(2021-07-25\)](https://www.cobiss.si/2021-07-25)

online usluge Pitajte knjižničara i sl. ono je što se pojavljuje u kurikulumu i doprinosi kompetencijama profesionalnih knjižničara i informacijskih stručnjaka. Poticanjem informacijske pismenosti u studenata postiže se određen stupanj kompetencija u kontekstu cjeloživotnog učenja, kako navodi Europski parlament – prepoznavanje informacijskih potreba, korištenje izvora znanja i informacija čini pojedinca informacijski pismenim.⁴⁴ Iako je uočen nedostatak poznavanja pretraživanja knjižničnih kataloga i baza podataka, nedostatak kritičnosti i provjere relevantnosti izvora informacija i dalje je prepreka kod studenata koji se vode kvantitetom više nego kvalitetom, posebice uz impulzivnost i lakoću pretraživanja u današnjoj informacijskoj sredini. Međutim, upravo iz tih razloga promjene u kurikulumu donose se na osnovi konkretnih potreba studenata i promjena na tehnološkim, kulturološkim i društvenim aspektima. Razvijanje vještina i stjecanje određene razine znanja o računalnim programima jednako je važno i stoga zastupa dio kurikuluma jer tehnologija danas igra veću ulogu u LIS-u. Neke tehnološke komponente, osim spomenutih, su i programiranje, informacijsko pretraživanje i pronalaženje informacija, razne aplikacije i programski jezici, knjižnična automatizacija i sl.⁴⁵ Jasno je kako će opseg ovakvih predmeta povećano rasti, te da su nužne revizije u istima. Uključivanje šarolikijeg broja kolegija u kurikulum pruža više mogućnosti budućim informacijskim stručnjacima, te obuhvaćanje i polja ostalih ustanova poput arhiva i muzeja nužno je zbog bliskosti profesija.

Neke od ključnih kompetencija prema American Library Association-u iz 2009. godine su temelji profesije, informacijski izvori, organizacija zabilježenog znanja i informacija, tehnološka znanja i vještine, reference i korisničke usluge, istraživanja, stručno usavršavanje i cjeloživotno učenje, te administracija i menadžment.⁴⁶ One se restriktivno osvrću na one ključne elemente koje je postavila IFLA 2000. godine, koji uključuju puno više stavki kurikuluma i pokrivaju više interdisciplinarnih aspekata poput informacijskog okruženja, etike i povijesti profesije, procjenjivanja informacijskih potreba, zatim procese prenošenja informacija, njihove komunikacije i upotrebe, stručni praktikum i dr. Redosljed i važnost

⁴⁴ Usp. Antulov, Zorica. Visokoškolske knjižnice i informacijsko opismenjavanje studenata: zašto je ono danas toliko potrebno. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, 1(2019). URL: <https://hrcak.srce.hr/239606> (2021-07-25)

⁴⁵ Usp. Chu, Heting. Library and Information Science Education in the Digital Age. *Advances in librarianship*, 32. 2010. Str. 85. URL: https://www.researchgate.net/publication/235295589_Library_and_Information_Science_Education_in_the_Digital_Age (2021-07-25)

⁴⁶ Ibid. Str. 89.

navedenih stavki iz kurikuluma su autori Markey i Chu analizirali i rasporedili za akreditirane LIS programe od strane ALA-e.⁴⁷

2.4. LIS OBRAZOVANJE U RH

Sagledavajući navedeno iz prethodnog poglavlja, osnovne djelatnosti i temelji knjižničarstva usko se vežu danas uz tehnologiju te se nadalje samo nadopunjuju. Osnovne vještine i kompetencije kontinuirano se usavršavaju i prilagođavaju promjenama u okruženju, trendovima i sukladno potrebama društva stoga formalno obrazovanje informacijskih stručnjaka, posebice knjižničara, zahtjeva kvalitetno obrazovanje i stalno stručno usavršavanje. Prema Lasić-Lazić i Slavić, univerzalno traženje vještine organizacije informacija i sadržajne analize, klasifikacije, indeksiranja i pronalaženja i prezentiranja informacija tvore određenu bazu znanja s potencijalom koji se odnosi na suvremeno informacijsko doba.⁴⁸ Jedna od prekretnica visokoškolskog obrazovnog sustava na području Europe proizašla je putem sustavnih reformi potaknutih Bolonjskom deklaracijom – čiji proces stremi ka konkurentnosti europskog visokog obrazovanja na međunarodnoj razini, te mobilnosti i zapošljivosti građana.⁴⁹ Prema navedenom, svaka država pak ima različite koncepte i modele obrazovanja i odlučuje što će se nalaziti u kurikulumu, kada se konkretno misli na obrazovanje za knjižničnu i informacijsku znanost. Ono što je identično kod većine europskih zemalja jest da se formalno obrazovanje odvija na sveučilišnoj razini i temelji se na osposobljavanju za tradicionalan praktičan rad u knjižnici uz domene informacijskih znanosti.

Prema istraživanjima, zabilježen je pozitivan trend što se tiče prilagodbe programa studija ovisno o novim uvjetima rada i standardima profesije, koji su potaknuti upravo Bolonjskim procesom.⁵⁰ Uvijek je prisutno pitanje unapređivanja kvalitete programa, nastavka stručne izobrazbe i usklađivanje stručnih kvalifikacija prema kurikulumu s ciljem zapošljavanja na globalnome tržištu rada. IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) se bavi navedenim dopunjivanjem određenih dokumenata poput Smjernica za profesionalne knjižničarske/informacijske obrazovne programe koji upućuju obrazovne institucije u pitanjima oblika rada i održavanja programa.⁵¹ Sve ovo dovelo je do izmjena u

⁴⁷ Ibid. Str. 89-90.

⁴⁸ Usp. Erl Šafar, Marija, Lubina, Tihana. Formalno obrazovanje knjižničara: kratki povijesni pregled. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61,1(2018). Str. 230. URL: <https://www.bib.irb.hr/980751> (2021-07-19)

⁴⁹ Ibid. str. 230-231.

⁵⁰ Ibid. Str. 231.

⁵¹ Ibid. Str. 232.

kurikulumima, nazivima škola, uvođenja novih kolegija posebice kada je riječ o informacijskoj tehnologiji i kontinuirano dovode do daljnjih promjena.

U Republici Hrvatskoj, prvi sustavni oblik obrazovanja za knjižničare pokrenut je u drugoj polovici 20. stoljeća na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. No, prvi dvogodišnji dopunski studij knjižničarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 1986. godine je postao četverogodišnji studij informacijskih znanosti; on obrazuje buduće knjižničare, muzeologe i arhiviste ali i druge profile informacijskih stručnjaka.⁵² Osnivanje Katedre za knjižničarstvo Filozofskog fakulteta u Osijeku 1998./1999. nasljednik je dijela nastavnog programa knjižničarstva na tadašnjoj Pedagoškoj akademiji.⁵³ Zatim, akademske godine 2005./2006. uvedena je reforma visokog školstva za većinu visokoškolskih ustanova, te uvedeno je studiranje prema Bolonjskom modelu.⁵⁴ Samim time došlo je do zahtijevanja stalnog unapređivanja kvalitete znanstveno-nastavnog rada, a pozornost je također usmjerena na ishode učenja i kompetencije studenata.

Prva faza provedbe Bolonjskog procesa dovršena je 2005. godine i zakonskim je aktima jedna od zamjetnih točaka ona koja govori o uspostavi nacionalnog sustava praćenja i jamstva kvalitete, te promicanja europske suradnje u osiguranju kvalitete; također je uveden i dvociklični sustav studijskih programa i priznavanje inozemnih visokoškolskih kvalifikacija.⁵⁵ Njih nadziru dva tijela – Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje (NVVO) i Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO). Nekolicina projekata u sklopu sustava za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju na hrvatskim sveučilištima bave se ishodima učenja, njihovim vođenjem i širenjem poput jednogodišnjeg projekta Sustavni pristup uvođenju ishoda učenja u obrazovanje studenata na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku SUPER UNIOS koji je pokrenut u siječnju 2008.⁵⁶

Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku već više od 20 godina nudi visokokvalitetne studijske programe iz područja informacijske i komunikacijske znanosti koji

⁵² Usp. Faletar Tanacković, Sanjica. Petr Balog, Kornelija. Odsjek za informacijske znanosti na Filozofskom fakultetu Osijek – Odakle smo krenuli i kamo idemo? Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63,1-2(2020). Str. 657. URL: <https://hrcak.srce.hr/252936> (2021-08-12)

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Usp. Petr Balog, Kornelija. Martinović, Ivana. Na tragu ishoda učenja: kompetencije diplomiranih knjižničara Odsjeka za informacijske znanosti u Osijeku. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52,1/4(2009). Str. 2. URL: <https://hrcak.srce.hr/83011> (2021-08-12)

⁵⁵ Ibid. Str. 3.

⁵⁶ Ibid. Str. 7.

su pod stalnim prilagođavanjem promjena tržišta rada, novih spoznaja u području, te mišljenja raznih poslodavaca i studenata. Ključni preduvjeti za uspješno i visokokvalitetno obrazovanje i djelovanje potiče iz kurikuluma koji slijedi najrelevantnije i recentne promjene iz znanstvenih i stručnih te pedagoških područja, ali i nužna stalna prilagodljivost promjena okruženja doprinosi prepoznatljivosti Odsjeka.⁵⁷ Jedan od relevantnih primjera jest promjena kurikuluma odsjeka za informacijske znanosti u kontekstu strukturalnih i sadržajnih promjena nakon uvođenja Bolonjskog procesa; preddiplomski studij stoga traje tri godine, diplomski studij dvije godine a dvosemestralnih kolegija više nema.⁵⁸ Studirati se može u dvopredmetnim kombinacijama diplomskih studija informatologije, informacijske tehnologije i nakladništva. Kao što je spomenuto, jedna od promjena jest spajanje kolegija katalogizacije i klasifikacije koji se uče na studiju informatologije – jedne od temeljnih teorijskih ali i praktičnih podloga struke. Zatim, uključivanje studenata u znanstvene projekte u funkciji suradnika, te u izvannastavne i stručne aktivnosti ističe koliki je fokus na razvijanju vještina studenata, poticanja interesa i stjecanje znanja i iskustava. Također, Odsjek u Osijeku je u svibnju 2019. godine zaprimljen u grupaciju iSchools koja okuplja najbolje škole područja informacijske i komunikacijske znanosti diljem svijeta, a za sada je jedini predstavnik Hrvatske u tome području.⁵⁹

Nadalje, kao vitalan dio očuvanja integriteta visokoškolskog obrazovanja za profesiju, naglašava se nacionalni program stalnog stručnog usavršavanja u području knjižnične i informacijske znanosti; definirano je kao planirana i strukturirana aktivnost s ciljem nastavljanja usvajanja i usavršavanja stručnih i osobnih znanja, vještina i stavova nakon sticanja visokoškolske diplome. A u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja, Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj središnjica je organizacije strukturiranog programa trajne izobrazbe knjižničara.⁶⁰ D. Machala cjeloživotno obrazovanje definira kao „...koncept koji prihvaća činjenicu da se kompetencije stječu formalnim i neformalnim obrazovanjem te informalnim oblicima učenja.“⁶¹ Iako ovaj način izobrazbe nije reguliran

⁵⁷ Usp. Faletar Tanacković, Sanjica, Petr Balog, Kornelija. Odsjek za informacijske znanosti na Filozofskom fakultetu Osijek – Odakle smo krenuli i kamo idemo? Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63,1-2(2020). Str. 679. URL: <https://hrcak.srce.hr/252936> (2021-08-12)

⁵⁸ Usp. Feldvari, Kristina, Zdravčević, Izabel, Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka. Organizacija znanja, 26(1-2), 2021. Str. 10. URL: [Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka \(cobiss.si\) \(2021-08-12\)](https://hrcak.srce.hr/115091)

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Usp. Machala, Dijana. Stalno stručno usavršavanje u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 56,1-2, 2013. Str. 17. URL: <https://hrcak.srce.hr/115091> (2021-08-12)

⁶¹ Usp. Maštrović, Tihomil, et al. Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 90. URL: <https://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (2021-06-28)

zakonom, razvoj ovakvih nacionalnih programa promiču kvalitetu stalnog stručnog usavršavanja i trajne izobrazbe knjižničara u Hrvatskoj, te doprinosi održavanju jednakosti u kontekstu dostupnosti obrazovanja i pristupu izvorima istih, kao i poticanju osobne odgovornosti nadzora nad karijerom uz motivaciju koja donosi i adekvatna priznanja.⁶² Dakle, stalno stručno usavršavanje poželjno je za svakog knjižničara, u sklopu viđenja knjižničara kao iznimno obrazovanih stručnjaka jasno je da tečajevi i praktikum drže dovoljnu važnost i van formalnog obrazovanja.

⁶² Usp. Machala, Dijana. Stalno stručno usavršavanje u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 56,1-2, 2013. Str. 17. URL: <https://hrcak.srce.hr/115091> (2021-08-12)

3. REFLEKSIJE ZA BUDUĆNOST

Sveučilišta za visoko obrazovanje, kada je riječ o informacijskim znanostima, moraju ostati dosljedna u održavanju visoke kvalitete održavanja studija informacijskih znanosti iz više razloga; educiranje budućih informacijskih stručnjaka i knjižničara od presudne je važnosti u današnjoj tehnološkoj sredini, te uspješno baratanje informacijskom tehnologijom sveprisutno je u informacijskim ustanovama i knjižnicama. Stoga je jasno zašto je došlo do provođenja velikog broja kolegija čiji je fokus na informacijskoj tehnologiji i njezinim karakteristikama, korištenju, prednostima i ulozi u modernim knjižnicama – studenti trebaju praktično iskustvo jednako kao i teorijsku podlogu. Iako su najveće promjene u kurikulumu većine fakulteta već uvedene i dio standarda, potrebno je i dalje njegovati ideje o napretku znanosti kao i oslanjati se na temelje. Knjižničari kao stručnjaci koji podjednako prate tradicionalne oblike učenja kao što razmišljaju o budućnosti i izazovima; dok pratimo trendove kako bismo bili u korak s promjenama u našem okruženju, potrebno je konzistentno se prisjećati vrijednosti i principa znanosti.⁶³

Dakle, jedna od odgovornosti LIS-a u dobu informacijske tehnologije jest osposobljavanje educiranih i fleksibilnih studenata za budući rad i zapošljavanje. Kompetencije su, kao što je navedeno u prethodnim poglavljima, napredovale su u skladu s potrebama struke i trendovima ovog stoljeća. Sposobnost prilagodbe i inovativnost nužni su kako bi budući knjižničari bili u korak s organizacijskim promjenama i izazovima poslovnih pozicija, u kontekstu s brzim napretkom tehnologije koja se koristi u knjižnicama, ali i u automatiziranom poslovanju.⁶⁴ Također, same knjižnice igraju veliku ulogu pri obrazovanju budućih stručnjaka; od samih početaka ona je središte znanja te postaje ustanova gdje se usavršavaju praktične vještine. Nadalje, nastavak obrazovanja i stručnog osposobljavanja knjižničara ključan je u osiguravanju postojanja obrazovanih i kvalificiranih stručnjaka, jednako kao i pružanje boljih mogućnosti pri zapošljavanju. Takvim pristupom, viši knjižničari dostupni su pomagati mlađim kolegama, pružati inspiraciju i praktične savjete uz realan prikaz posla i odgovornosti; motivacija je ključan dio u nastavku obrazovanja mlađih knjižničara.⁶⁵

U ovom informacijskom i tehnološkom dobu, osuvremenjivanje izvora informacija, olakšan pristup izvorima znanja uz online tečajeve za knjižničare i studente informacijskih znanosti

⁶³ Usp. Figueroa, Miguel F. *Futuring for Future Ready Librarians*. *Knowledge Quest*, 46,4, 2018. Str. 18. URL: <https://eric.ed.gov/?q=librarians&id=EJ1171742> (2021-08-15)

⁶⁴ Usp. Corbin, John. *The Education of Librarians in an Age of Information Technology*. *Journal of Library Administration*, 9,4, 2016. Str. 80. URL: <https://eric.ed.gov/?q=Corbin%2c+John&id=EJ389257> (2021-08-15)

⁶⁵ *Ibid.* Str. 84.

svakodnevna je pojava, a otvorene su i brojne mogućnosti napredovanja. Jedan od praktičnih primjera je izvođenje online nastave u sklopu kolegija Organizacija informacija I, u akademskoj godini 2019./2020. na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku, tijekom pandemije virusom COVID-19.⁶⁶ U radu autorica Feldvari, Glumac i Zdravčević „Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka“ u zaključku je navedeno kako edukator treba biti i poprilično pažljiv i selektivan pri odabiru sadržaja i praktičnih zadataka jer postoji ograničenje koliko gradiva student može usvojiti tijekom vremenskog razdoblja i izvođenja vježbi.⁶⁷ Navedeno se odnosi i na izvođenje praktičnih vježbi u online okruženju. Istraživanje u navedenom radu, usprkos promjeni u načinu podučavanja edukatora i općenito snalaženja studenata, navodi pozitivna iskustva i zadovoljavajuće rezultate, te kako primjena tehnologije može dodatno pomoći pri učenju od doma.

Online tečajevi također pozitivno i realno naglašavaju potrebu za cjeloživotnim učenjem i olakšavanjem dostupnosti izvorima znanja i uslugama, te kao takvi već su ukorporirani u određene sveučilišne aspekte, no neminovno će zauzeti svoje mjesto i u knjižnicama. Oni predstavljaju najelastičniji model obrazovanja, gdje se prilagođavaju prema dobi, razini obrazovanja, količini postojećega znanja ali znanja kojeg se može usvojiti uz samu brzinu učenja, s obzirom na trajanje i cijenu tečaja.⁶⁸ Također, ovisno o razini tečaja može se po završetku dobiti diploma ili certifikat globalnog značenja, potvrda za obavljanje određenog posla te s obzirom da takve tečajeve može ponuditi svaka tvrtka, sveučilište ili pak knjižnica vjerojatno je kako će se djelomično ukorijeniti kao stalan oblik napredovanja.⁶⁹

Naposlijetku, osim tehnološkog aspekta, valja spomenuti i neke od principa kojima se vodi knjižničarska struka. S. R. Ranganathan osmislio je naziv knjižnična znanost, te je postavio empirijske „zakone“ koje nazivamo Pet zakona o knjižničnoj znanosti. Oni su sljedeći: 1) Knjige su za korištenje, 2) Svakoj knjizi njen čitatelj, 3) Svakom čitatelju njegova knjiga, 4) Čuvaj vrijeme čitatelju, te 5) Knjižnica je rastući organizam.⁷⁰ Kao što je spomenuto, oni su

⁶⁶ Usp. Feldvari, Kristina. Zdravčević, Izabel. Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka. Organizacija znanja, 26(1-2), 2021. Str. 1. URL: [Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka \(cobiss.si\)](https://www.cobiss.si/organizacija-informacija-i-katalogizacija-temelj-obrazovanja-informacijskih-strucnjaka) (2021-08-15)

⁶⁷ Ibid. Str. 19.

⁶⁸ Usp. Lazzarich, Lea. Popović, Evgenia. Online tečajevi za knjižničare kao oblik cjeloživotnog učenja. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48,1(2005). Str. 59. URL: [https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/137/vbh/God.48\(2005\),br.1](https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/137/vbh/God.48(2005),br.1) (2021-08-15)

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Usp. Gorman, Michael. The five laws of library science: Then and now. School Library Journal, 44,7(1998). Str. 20 – 22. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ572152> (2021-08-15)

ukorijenjeni u iskustvu u radu s korisnicima, empirijski su pokazatelji na kakvim je vrijednostima postavljena struka. M. Gorman je naveo novih pet zakona uz navedene, uslijed promjena u području knjižničarstva i tijekom velikog utjecaja tehnologije; duboko cjenivši Ranganathanov rad i ugledajući se na njega dopunio je zakone : dopunjeni prvi izriče kako knjižnice služe čovječanstvu, drugi naglašava poštivanje svih forma kojima se diseminira znanje, zatim treći navodi kako se tehnologija inteligentno treba koristiti u svrhu poboljšavanja usluga, četvrti iskazuje zaštitu besplatnog pristupa znanju, te naposljetku peti potiče poštivanje prošlosti i kreiranje budućnosti.⁷¹ Važno je usprkos rapidnim promjenama i silnim mogućnostima koje su nam raspoložene i dalje njegovati tradiciju i vrijednosti kao što je navedeno kroz spomenute zakone jer samo tako je moguć kvalitetan napredak uz praćenje misije struke.

⁷¹ Ibid. Str. 22 – 23.

4. ZAKLJUČAK

Informacije i znanje temelj su svake znanosti, posebice kada je u pitanju knjižnična i informacijska znanost koja brine o njihovom organiziranju, sakupljanju, čuvanju i daljnjem diseminiranju. Iako zasebne znanosti, usko su povezane stoga i njihovo poslanje nema prevelike diferencijacije u svojem cilju. Knjižnice kao središta zabilježenog znanja od ranih početaka su društvena središta okupljanja, istraživanja i očuvanja znanja te kulturalne baštine. Informacijski stručnjaci ključni su u katalogiziranju, održavanju kontroliranih rječnika i klasifikacijskih sustava i kataloga koji čine korpus, no već sada njihova je uloga mnogo veća. Oni informiraju korisnike, pružaju uvid u izvore znanja, organiziraju ga za lakšu upotrebu, pretražuju i vrednuju izvore informacija, zagovaraju slobodan pristup izvorima informacija te obogaćuju zajednice. Iako je uloga knjižničara u prošlosti imala identično značenje, danas je pak poprimila novu jačinu jer je izazova sve više uz prisutnost tehnologije i napredak znanosti. Informacijski univerzum je nepregledan, te oni koji ga organiziraju, pretražuju i vrednuju moraju osjećati velik stupanj odgovornosti, senzibilnosti prema kvaliteti obavljanja posla i pružanja usluga korisnicima. Stoga je jasno kako je obrazovanje informacijskih stručnjaka bilo suočeno s preprekama konkretnog realiziranja kurikuluma i osnivanja visokoškolskih studija na sveučilištima, te je i danas pod revizijama u svrhu poboljšanja. Identitet struke je poprimio svoj oblik i stremljenje k unapređivanju edukacije stručnjaka u kontekstu stručnog usavršavanja i cjeloživotnoga učenja, koje ujedno podiže i kvalitetu kompetencija pri zapošljavanju i mobilnosti budućih knjižničara i informacijskih stručnjaka. Tehnologiju se prihvatilo kao saveznika - katalogi i kazala u elektroničkim formatima na usluzi su korisnicima te široj javnosti. Održavanje tradicionalne uloge knjižničara promijenilo se uslijed prilagodbe ovome informacijskom dobu. Uz kvalitetu visokoškolskih studija, programe mentorstva, kvalitetnu praksu i prihvaćanje promjena, nove generacije lako se nose s izazovima koje društvo, ali i znanost od njih zahtijevaju, pritom poštivajući temeljne vrijednosti znanosti i struke.

5. LITERATURA

- 1) Antulov, Zorica. Visokoškolske knjižnice i informacijsko opismenjavanje studenata: zašto je ono danas toliko potrebno. Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, 1(2019). URL: <https://hrcak.srce.hr/239606> (2021-07-25)
- 2) Aparac-Jelušić, Tatjana. Sveučilišno obrazovanje informacijskih stručnjaka: izazovi i mogući iskoraci. Bosniaca : časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, 24, 2019. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335349 (2021-07-19)
- 3) Chu, Heting. Library and Information Science Education in the Digital Age. Advances in librarianship, 32. 2010. URL: https://www.researchgate.net/publication/235295589_Library_and_Information_Science_Education_in_the_Digital_Age (2021-07-25)
- 4) Corbin, John. The Education of Librarians in an Age of Information Technology. Journal of Library Administration, 9,4, 2016. URL: <https://eric.ed.gov/?q=Corbin%2c+John&id=EJ389257> (2021-08-15)
- 5) Erl Šafar, Marija. Lubina, Tihana. Formalno obrazovanje knjižničara: kratki povijesni pregled. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61,1(2018). URL: <https://www.bib.irb.hr/980751> (2021-07-19)
- 6) Faletar Tanacković, Sanjica. Petr Balog, Kornelija. Odsjek za informacijske znanosti na Filozofskom fakultetu Osijek – Odakle smo krenuli i kamo idemo? Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63,1-2(2020). URL: <https://hrcak.srce.hr/252936> (2021-08-12)
- 7) Feldvari, Kristina. Zdravčević, Izabel. Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka. Organizacija znanja, 26(1-2), 2021. URL: [Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka \(cobiss.si\)](https://www.cobiss.si/organizacija-informacija-i-katalogizacija-temelj-obrazovanja-informacijskih-strucnjaka) (2021-08-15)
- 8) Figueroa, Miguel F. Futuring for Future Ready Librarians. Knowledge Quest, 46,4, 2018. URL: <https://eric.ed.gov/?q=librarians&id=EJ1171742> (2021-08-15)
- 9) Gorman, Michael. The five laws of library science: Then and now. School Library Journal, 44,7(1998). URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ572152> (2021-08-15)
- 10) Kapoor, Reena. Foundation of Library and Information Science: Definition of Library Science. New Delhi, Excel Books Private Limited. URL:

- https://ebooks.lpude.in/library_and_info_sciences/DLIS/Year_1/DLIS001_FOUNDATION_OF_LIBRARY_AND_INFORMATION_SCIENCE.pdf (2021-07-19)
- 11) Lazzarich, Lea. Popović, Evgenia. Online tečajevi za knjižničare kao oblik cjeloživotnog učenja. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 48,1(2005). URL: [https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/137/vbh/God.48\(2005\),br.1](https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/137/vbh/God.48(2005),br.1) (2021-08-15)
- 12) Library and Information Studies: Library and Information Science. URL: <https://www.librarianshipstudies.com/2017/07/library-and-information-science.html> (2021-09-03)
- 13) Library Map of The World: Definitions. IFLA. URL: https://librarymap.ifla.org/images/files/librarymapoftheworld_definitions_en.pdf (2021-07-19)
- 14) Pravilnik o društvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama. NN. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_06_76_1500.html?fbclid=IwAR0jvCfqT2ViYsHBLBBs9h0Hdbd1MvnXLSPX2QdTlegqhPIkrIO91qbPWnE (2021-07-19)
- 15) Machala, Dijana. Stalno stručno usavršavanje u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 56,1-2, 2013. URL: <https://hrcak.srce.hr/115091> (2021-08-12)
- 16) Maštrović, Tihomil. et al. Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. URL: <https://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (2021-06-28)
- 17) Petr Balog, Kornelija. Martinović, Ivana. Na tragu ishoda učenja: kompetencije diplomiranih knjižničara Odsjeka za informacijske znanosti u Osijeku. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52,1/4(2009). URL: <https://hrcak.srce.hr/83011> (2021-08-12)
- 18) Rayward, W. Boyd. The history and historiography of information science: some reflections. Information Processing & Management, 32,1, 1996. URL: https://www.researchgate.net/publication/222489196_The_History_and_Historiography_of_Information_Science_Some_Reflections (2021-07-19)
- 19) Rubin, Richard E. Librarianship: An Evolving Profession. // Foundations of Library and Information Science / Richard E. Rubin. 2. izd. New York: Neal-Schuman Publishers, 2004.
- 20) What-when-how: In Depth Tutorials and Information. Libraries and Digital Libraries. URL: <http://what-when-how.com/how-to-build-a-digital-library/libraries-and-digital-libraries/> (2021-07-19)